SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Hallituksen esitys kuntien ja kuntayhtymien eräiden oikeustoimien väliaikaisesta rajoittamisesta annetun lain muuttamisesta (HE 22/2019 vp)

Sosiaali- ja terveydenhuollon rakennusinvestointia koskevien poikkeuslupahakemusten arviointikriteerit ja käsittelyprosessi sekä rakennusinvestointeja koskevat poikkeusluvat

Laki kuntien ja kuntayhtymien eräiden oikeustoimien väliaikaisesta rajoittamisesta tuli voimaan 1.7.2016 (548/2016, muutettu laeilla 1057/2017 ja 1326/2018). Lain voimassaoloa on jatkettu 31.12.2022 saakka. 1.12.2017 valtioneuvoston päätöksellä lain 4 §:n mukaiset poikkeuslupa-asiat käsitellään myös raha-asianvaliokunnassa.

Lain 4 §:ssä rajoitetaan kunnan ja kuntayhtymän mahdollisuuksia tehdä kokonaiskustannuksiltaan yli viiden miljoonan euron investointeja sosiaali- ja terveydenhuollon toimitiloihin ja rakennuksiin ilman sosiaali- ja terveysministeriön myöntämää poikkeuslupaa. STM voi myöntää poikkeusluvan, jos investointi on palvelujen saatavuuden turvaamiseksi välttämätön ja kiireellinen. Vuoden 2018 alusta voimaan tulleen lain muutoksen jälkeen poikkeusluvan myöntämisen perusteena ei ole enää aiemmin myöntämiskriteerinä ollut investoinnin tarpeellisuus alueen palvelurakenteen kannalta.

Osa sosiaali- ja terveydenhuollon rakennuksista on tullut teknisen käyttöikänsä päähän, osa tiloista on suunnittelultaan ja käytettävyydeltään vanhanaikaisia, eivätkä mahdollista nykyaikaisia, kustannustehokkaita ja potilasturvallisia hoitoprosesseja. Edellä mainitut tekijät heikentävät tuottavuutta ja puoltavat investointeja.

Hankkeen arviointi ja arviointikriteerit

Hankkeen **välttämättömyyttä** arvioitaessa huomioidaan mitä eri laeissa on säädetty sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisesta ja niiden sisällöstä. Poikkeuslupakriteereitä ovat:

Tulevien palvelutarpeiden näkökulma

- Väestön palvelutarve ja demografiset tekijät ja näiden ennusteet
- Lakisääteisten yhdenvertaisten palvelujen turvaaminen sekä asiakas- ja potilasturvallisuus

Alueellisesti tarkoituksenmukaisen palveluverkon näkökulma

- Alueen (maakunnan) sosiaali- ja terveydenhuollon palveluverkko
- Asetus erikoissairaanhoidon työnjaosta ja eräiden tehtävien keskittämisestä (VNA 582/2017)
- Erityistason palvelujen keskittäminen (Sosiaalihuoltolaki)
- Investoinnin välttämättömyyttä arvioidaan myös yksittäistä kuntaa laajemman alueen (maakunnan) palvelujen toteuttamisen näkökulmasta (huomioidaan olemassa olevat mahdollisuudet kuntien ja kuntayhtymien väliseen yhteistyöhön palvelujen tuottamisessa).
- Palvelujen kehittäminen ja tehostaminen

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Kustannustehokkuuden näkökulma

- Rakennusten kunto. Arvioidaan rakennusten kuntoarviointiraporttien ja viranomaisten lausuntojen avulla. Keskeistä on asiakas- ja potilasturvallisuus sekä henkilöstön turvallisuus.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio, palveluketjujen toimivuus, avopalveluihin panostaminen ja sähköiset palvelut, jotka osaltaan parantavat kustannustehokkuutta.
- Rakennushankkeen välttämättömyyttä ja kiireellisyyttä arvioitaessa otetaan huomioon, voitaisiinko palvelut tuottaa lähivuosien aikana jo olemassa olevissa tiloissa.
- Hankkeen vaikutus hakijan ja tulevan maakunnan talouteen. Tulevalla maakunnalla on oltava investointien jälkeenkin riittävät taloudelliset resurssit sosiaali- ja terveyspalvelujen asianmukaiseen järjestämiseen.
- Alueen koko sosiaali- ja terveyspalvelujen tulevaisuus tulee ottaa huomioon päätöstä tehtäessä (ml. myös hankeen toteuttamatta jättämisen tai sen toteutuksen viivästymisen vaikutukset).

Välttämättömyys voi perustua myös lainsäädännön edellyttämiin muutoksiin palvelujen toteuttamisessa.

Hankkeen **kiireellisyyttä** arvioitaessa poikkeuslupakriteereitä ovat:

- Väestön palvelutarve ja demografiset tekijät ja näiden ennusteet, esimerkiksi merkittävä ja nopeasti tapahtuva ennakoitu asukasluvun muutos
- Rakennusten huono kunto, todetut terveys- ja turvallisuusriskit
- Mahdollisuudet tuottaa palvelut lähivuosien aikana jo olemassa olevissa tiloissa
- Viranomaisten antamat määräykset (esimerkiksi käyttökiellot)
- Lakisääteisten palvelujen turvaaminen

Käsittelyprosessi

Asian vireille tulo ja valmistelu STM:ssä

- Asia tulee vireille hakemuksen saavuttua sosiaali- ja terveysministeriön kirjaamoon.
- Esittelijä pyytää tarvittaessa lisäselvityksiä hakijalta.
- Esittelijä pyytää tarvittaessa alueen muiden kuntien tai kuntien jonkin yhteistoimintaelimen tai aluehallintoviranomaisen lausunnot tai muut tarvittavat lausunnot sekä konsultoi tarvittaessa sisällön asiantuntijoita.
- Neuvottelut ministeriöiden (STM ja VM) välillä päätösesityksen valmistuttua (usein jo myös asian valmisteluvaiheessa).
- Päätösluonnos viedään tekstillisesti lopulliseen raha-asianvaliokunnan käsittelymuotoon, kun em. neuvotteluissa on saatu yhteisymmärrys hankkeen välttämättömyydestä ja kiireellisyydestä.
- Asiakirjojen kierto ja hankkeen arviointi ja poikkeusluvan hyväksyminen STM:ssä: johtaja OHO/OHJA, osastopäällikkö OHO, osastopäällikkö HPO, kansliapäällikkö, erityisavustaja, valtiosihteeri. Päätöksen allekirjoittaa perhe- ja peruspalveluministeri.
- Kun jakolupa STM:stä on saatu, asia jaetaan PTJ-järjestelmän (päätöksentekojärjestelmän) kautta raha-asianvaliokunnalle.

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

- Raha-asianvaliokunnan istunnon jälkeen esittelijä vie päätösasiakirjan ministerille allekirjoitettavaksi ja lähettää päätöksen hakijalle.

1.1.2018 tapahtuneen lain muutoksen myötä kasvokkain tapahtuvat neuvottelut hakijoiden kanssa ovat lisääntyneet. Niitä käydään hakijoiden pyynnöstä jo ennen varsinaisen hakemuksen jättämistä, sekä hankehakemuksen käsittelyprosessin eri vaiheissa. Useimmissa neuvotteluissa paikalla on myös niitä VM:n viranhaltijoita, jotka valmistelevat omassa ministeriössään poikkeuslupa-asioita raha-asianvaliokunnan istuntoon.

Investointihankkeiden osalta esittelijät tekevät yhteistyötä myös ARA:n ja ympäristöministeriön kanssa. VM:n pyynnöstä kommentoidaan Euroopan investointipankille tehtyjä lainahakemuksia.

Muutokset poikkeusluvan myöntämisen jälkeen

Mikäli hankkeen sisältö, kustannukset tai rahoitusmalli muuttuvat poikkeusluvan myöntämisen jälkeen, edellyttää se poikkeusluvan saajalta yhteydenottoa sosiaali- ja terveysministeriöön sen arvioimiseksi, tarvitaanko uutta hakemusta rakennusinvestointia koskevan poikkeusluvan saamiseksi. Pääsääntöisesti muutokset edellyttävät uutta hakemusta.

Rakennusinvestointeja koskevat poikkeusluvat, tilanne 1.7.2016-7.10.2019

Lain voimassaoloaikana STM on myöntänyt 85 rakennusinvestointia koskevaa poikkeuslupaa, joista seitsemän on korvattu uudella päätöksellä. Voimassa olevia poikkeuslupia on siten 78. Voimassa olevien poikkeuslupien yhteissumma on 3 392 263 426 euroa. Tästä sairaanhoitopiirien osuus on 2 803 754 168 euroa (39 poikkeuslupaa) ja kuntien osuus on 588 509 258 euroa (39 poikkeuslupaa). Osalle sairaanhoitopiirejä ja kuntia on myönnetty useampi poikkeuslupa. Myönnetyt poikkeusluvat ovat liitteissä 1 ja 2.

Hylättyjä hakemuksia on ollut viisi ja 17 hakemusta on ratkaistu kirjeellä tai ne ovat rauenneet hakijan toimesta.